

Kortelė:

876990_RegNr_I-1839-289/2014

<http://www.infolex.lt/tp/876990>

2014 m. spalio 1 d.

Šiauliai

(S)

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėjas Virginijus Stankevičius,

sekretoriaujant Jolantai Miežienei,

nedalyvaujant pareiškėjui A. R.,

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus atstovui,

rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo pareiškėjo A. R. skundą dėl neturtinės žalos atlyginimo iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus.

Teismas, išnagrinėjęs bylą,

n u s t a t ė :

Šiaulių apygardos administraciniame teisme 2014 m. gegužės 29 d. buvo gautas pareiškėjo A. R. skundas (2-4 b.l.), kuriuo prašoma iš Lietuvos valstybės priteisti 25000 Lt neturtinės žalos atlyginimą.

Pareiškėjas A. R. į posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (121 b. l.). Savo rašytiniu prašymu pareiškėjas nurodo, kad teismo posėdžiuose dalyvauti nepageidauja (4 b. l.).

Pareiškėjas savo skunde nurodė, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje jis buvo laikomas nuo 2013 m. sausio 4 d. iki 2014 m. sausio 2 d. Pareiškėjas pažymėjo, kad izoliatoriuje jam teko gyventi antisanitarinėmis sąlygomis. Asmens gyvenamosios patalpos kvadratūra siekdavo vos 2 kv.m vienam asmeniui, nors turėdavo būti 5 kv.m. Kameroje antisanitarinės sąlygos, jose drėgna, šalta, tamsu, prastas apšvietimas. Sanitariniai mazgai neatitverti nuo gyvenamosios patalpos, kameroje nėra ventiliacijos, yra pelėsis, blogas kvapas, nėra atliekama kamerų dezinfekcija. Maitinimas turi atitikti normas, tačiau neatitinka, maistas nekokybiškas, kartais net šaltas. Karantino kameros purvinos, drėgnos, tamsios. Medicininė pagalba teikiama nekvalifikuotai. Dušai nedezinfekuojami, nėra atitvarų, blogas kvapas, vanduo negeros kokybės. Patalynė smirdi, nešvari, neduodami užvalkalai. Asmens kratos ir apžiūros vietos purvinos, trūksta šviesos ir oro. Dėl to patyrė neturtinę 25000 litų žalą. Pareiškėjas prašo priteisti 25000 Lt iš valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus (2-4 b. l.).

Atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovas į posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (122 b. l.).

Atsakovo Lietuvos valstybės atstovo Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atsiliepime nurodoma, kad su skundu nesutinka.

Dėl pareiškėjo laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygų nurodė, kad Lietuvos higienos norma HN 76:1999, nustačiusi, kad kamerų tipo patalpoje ploto vienam žmogui norma – ne mažiau kaip 5 kv.m (6.15 p.), Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 (įsigaliojo nuo 2010 m. balandžio 11 d.) buvo pripažinta netekusi galios. Minėtu įsakymu buvo patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, kuri nustato tik laisvės atėmimo vietų įrengimo reikalavimus. Lietuvos higienos normai HN 76:1999 netekus galios ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriuje norma buvo nustatyta Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ (įsigaliojo nuo 2010 m. gegužės 14 d.). Įsakymo Nr. V-124 1.3 punktą nustatė, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009-2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr.1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m. Pažymėjo, kad teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, todėl galima preziumuoti, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkantį kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus. Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-06-12 pažymos Nr. 69/06-2442 „Dėl A. R.“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą etapuotas 2013-01-04 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki 2014-04-25 (pareiškėjas savo skundą apibrėžia laikotarpiu nuo 2013-01-02 iki 2014-01-02). Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo laikomas: kameroje Nr. 16 – nuo 2013-01-04 iki 2013-01-16 ir nuo 2013-01-08 iki 2013-01-25 su dar 5–9 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 1,9 kv.m iki 3,18 kv.m, kameroje Nr. 64 – laikotarpiu nuo 2013-01-18 iki 2013-01-28 su dar 5 asmenimis ir vienam asmeniui teko 3,72 kv.m, kameroje 91 – periodiškai laikotarpiu nuo 2013-01-28 iki 2014-01-07 su dar 1–14 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 1,31 kv.m iki 9,22 kv.m. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,31 kv.m (kameroje Nr. 91) iki 9,22 kv.m (kameroje Nr. 91) gyvenamasis plotas, o tai leidžia daryti išvadą, jog tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kalinimo kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama. Atsakovas atkreipė dėmesį į asmenų laikymo kardomojo kalinimo įstaigose specifiką: toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra pastovus (dalis kviečiama pas ikiteisminio tyrimo pareigūnus, etapuojama į teismus, areštines, pataisos namus ir atitinkamą laiką nebūna kameroje). Kaip pažymėjo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2012 m. liepos 9 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A-146-1527/2012, ši aplinkybė (kintantis asmenų skaičius kameroje) turi įtakos vienam asmeniui tenkančio ploto normos kameroje kaitai, nes daliai asmenų išvykus likusiems kameroje asmenims tenka daugiau kameros bendrojo ploto. Todėl net mažiausio ploto kameroje, keičiantis kalinčių asmenų skaičiui per parą, plotas, tenkantis vienam asmeniui, kinta nuo mažesnio už nustatytą iki viršijančio normą. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per skundžiamą, t. y. nuo 2013-01-02 iki 2014-01-02 iš viso buvo laikomas 102 dienas. Pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosiirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Dėl kamerų atitikimo higienos normų reikalavimams nurodė, kad Šiaulių visuomenės sveikatos centras 2013-01-14 atliko patikrinimą (išvados surašytos 2013-01-17 patikrinimo akte Nr. EP-3), kurio metu buvo patikrinta kamera Nr. 16, kurioje pareiškėjas buvo laikomas nuo 2013-01-02 iki 2013-01-16 ir nuo 2013-01-18 iki 2013-01-25. Nustatyta, kad kameroje ant sienų ir lubų matosi pelėsis, lubų ir sienų tinkas atšokęs, patalpoje neužtikrinamas gyvenamosios patalpos pagrindinis

valymas, nustatytas oro temperatūros pažeidimas. Iš 2013-05-09 patikrinimo akto Nr. EP-128 matyti, kad stalas, kabykla asmeniniams drabužiams yra, sanitarinis mazgas atitvertas medžiagine užuolaida, reikalingas remontas. Dirbtinė apšvieta, oro temperatūra ir santykinė oro drėgmė atitinka nustatytus higienos normos reikalavimus. Kitos kameros pareiškėjo laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje Šiaulių visuomenės sveikatos centro nebuvo tikrintos. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176 patvirtintų Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 13 punkte nustatyta, kad gyvenimo ir buities sąlygos kameroje turi atitikti Lietuvos Respublikos higienos normas. Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 2 punktas nustato: taisyklės taikomos naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems tardymo izoliatoriams. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 2 punktas įtvirtina analogiško pobūdžio nuostatą: veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie šios higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas ir įrengtas iki Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymo „Dėl tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ įsigaliojimo, todėl nagrinėjamu atveju, analizuojant pareiškėjo laikymo įstaigoje sąlygas, taikytinos tik tos Taisyklių nuostatos ir tie higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, atsakovas pabrėžia, jog negalima konstatuoti įstaigos neteisėto veikimo, kiek tai susiję su pareiškėjo argumentais dėl kameros apšvietimo, drėgmės ar ventiliacijos. Pagal higienos normos 24 punktą, gyvenamosios patalpos turi būti vėdinamos per langus, išskyrus patalpas, kuriose veikia mechaninė patalpų vėdinimo ar kondicionavimo sistema. Šiaulių tardymo izoliatoriaus gyvenamosios kameros yra vėdinamos natūraliu būdu (per langus bei duris). Mikroklimato parametrai kameroje priklauso nuo kameros įrengimo, jose esančių asmenų skaičiaus ir kitų aplinkybių (tokių, kaip lauko temperatūra, asmenų judėjimas į kameras ir iš jos ir kt.). Kadangi Šiaulių tardymo izoliatoriuje dėl pastato statuso negali būti atliekami rekonstrukcijos ar kapitalinio remonto darbai, higienos normos HN 76:2010 reikalavimai, susiję su šiais darbais, netaikytini ir įstaiga negali būti pripažįstama atsakinga dėl nustatomų šių reikalavimų pažeidimų. Šiaulių tardymo izoliatoriaus Ūkio skyriaus 2014-06-05 pažymoje Nr. 62/08-130 „Apie gyvenamųjų kameros įrengimą“ yra nurodyta, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus korpuso gyvenamosios kameros įrengtos vadovaujantis Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių, patvirtintų Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu „Dėl Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ Nr. V-176 ir Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ reikalavimais. Minėtoje pažymoje nurodyta, kokia vykdoma gyvenamųjų patalpų ir dušinių valymo tvarka.

Dėl higienos normų reikalavimų dušuose nurodė, jog pareiškėjas skundžiasi, kad dušuose nesilaikoma higienos reikalavimų: dušų patalpos purvinos, nedezinfekuojamos, sklinda blogas kvapas. Higienos normos 39 punktas nustato higienos reikalavimus prausimosi patalpoms. Dušinės, prausyklos patalpų sienos, grindys ir kiti paviršiai turi būti lygūs, be plyšių, lengvai valomi, atsparūs naudojamiems valikliams ir dezinfekcijos priemonėms. Daugkartinio naudojimo prausimosi reikmenys (dubenys, vonelės) po kiekvieno naudojimosi išplaunami, išvalomi valikliais, turinčiais dezinfekantų; kiekvienas asmuo turi turėti individualias plaušines ar kempines, rankšluosčius ir muilą. Dušinės, prausyklos patalpų grindys turi būti neslidžios, turi turėti nuolydį į vandens nutekėjimo kanalų, angas. Dušinės, prausyklos patalpos valomos kasdien naudojant valiklius, turinčius dezinfekantų; pagrindinis valymas atliekamas vieną kartą per mėnesį, jo metu valikliais, turinčiais dezinfekantų, nuvalomi langai, sienos, lubos, patalpos išdžiovinamos, išvėdinamos; patalpose ant paviršių neturi būti pelėsių. Šiaulių tardymo izoliatoriuje yra 2 prausimosi patalpos, kuriose yra po 8 dušo ragelius. Daugkartinio naudojimo reikmenys dušuose nenaudojami. Pagal Šiaulių tardymo izoliatoriaus patalpų valymo-dezinfekcijos planą, dušai turi būti plaunami kasdien ir po kiekvieno prausimosi. Šiaulių visuomenės sveikatos centras 2014-02-

12 patikrinimo akte Nr. EP-27, atlikus operatyviają kontrolę Šiaulių tardymo izoliatoriuose esančių prausimosi patalpų, įvertino pirties patalpas ir nustatė, kad yra 2 pirties patalpos po 8 dušus, kurie įrengti prie lubų, lubose ventiliacijos grotelės vietomis aprūdijusios, kelios sienų plytelės įskilusios. Patikrinimo metu pirties grindys buvo švarios, dušų valymui ir dezinfekcijai naudojamas dezinfekcinis tirpalas „Microbac forte“ 2 %, dušo ir jo prieigų kasdieninio ir generalinio valymo kontrolės žurnalas yra, registracija atliekama. Taip pat pažymėtina, kad nors Šiaulių visuomenės sveikatos centras konstatavo, kad ventiliacija neveikianti, tačiau nurodė, kad ventiliacijos sistemos įrengimas, dušo kabinų įrengimas, vandentiekio vamzdynų sistemos keitimas nevertintini, nes veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie HN 76:2010 reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais.

Dėl sąlygų priėmimo-paskirstymo skyriaus kratų atlikimo patalpoje nurodė, kad atvykstantiems ir išvykstantiems suimtiesiems ir nuteistiesiems visa asmens krata įstaigoje pareiškėjo buvimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpiu buvo atliekama administracinės teritorijos pastato rūsyje esančioje apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje. Laisvės atėmimo vietų įrengimo ir priežiūros sveikatos saugos reikalavimus nustato Lietuvos Respublikos higienos norma HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241. Apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje 2013-02-07 buvo atliktas Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimas, kurio išvados išdėstytos 2013-02-08 patikrinimo akte Nr. EP-6. Iš patikrinimo akto matyti, kad ankstyvą žiemos rytą oro temperatūra tebuvo kiek mažesnė, nei nustatyta higienos normoje, o bylos medžiaga (Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-06-12 pažyma Nr. 69/06-2442 „Dėl A. R.“) rodo, kad temperatūros duomenų užfiksavimo dieną pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo, bet tikrintoje patalpoje nesilankė. Be to, mikroklimato parametrus yra būdingas momentiškas, todėl konkrečių rodiklių nustatymas patikrinimo metu nesudaro prielaidų teigti, jog tokie patys rodikliai patalpoje vyrauja nuolat. Atsakovas taip pat pažymi, kad administracinio pastato patalpos vėdinamos natūraliu būdu per langus bei duris, todėl išmatuota oro temperatūra neparodo tikslios jutiminės temperatūros patalpoje. 18-22? C temperatūra laikoma optimalia protiniam darbui, todėl 2,4? žemesnė temperatūra operatyviai vykdomos visos asmens kratos metu (išsirengęs iki apatinių rūbų asmuo būna 1-2 minutes, t. y., kol nusirengia, rūbai patikrinami rentgeno aparatu ir asmuo apsirengia) neturėtų būti pripažįstama galinčia sukelti neigiamus išgyvenimus. Patikrinimo akto turinys taip pat paneigia pareiškėjo dėstomas aplinkybes, esą sąlygos apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje antisanitarinės. Pareiškėjo teiginiai dėl purvo yra abstraktūs, netikslūs ir nepagrįsti objektyviais įrodymais, dėstomi remiantis subjektyviais pojūčiais, todėl jų teisingumo nėra galimybės įvertinti. Dėl šių priežasčių byloje negalima nustatyti neteisėtų atsakovo veiksmų ar neveikimo.

Dėl maisto raciono ir energetinio vertingumo nurodė, kad Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 173 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes atliekantys nuteistieji gauna maistą pagal fiziologines mitybos normas, o ligoniai, gydomi pataisos įstaigų gydymo įstaigose, – pagal dietinio maitinimo normas. Maistu šie nuteistieji aprūpinami nemokamai. Pagal Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 173 straipsnio 7 dalį, arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes atliekančių nuteistųjų mitybos ir materialinio buitinio aprūpinimo normas nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba jos įgaliota institucija. Pagal Suėmimo vykdymo įstatymo 44 straipsnio 5 dalį, suimtiesiems tiekiamas maistas turi atitikti fiziologines mitybos normas ir, kiek įmanoma, jų religinius įsitikinimus. Maistu suimtieji aprūpinami nemokamai. To paties straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad suimtųjų mitybos ir materialinio aprūpinimo normas nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba jos įgaliota institucija. Pagal Fiziologinės mitybos normas nedirbantiems vyrams, laikomiems kardomojo kalinimo ir laisvės atėmimo vietose, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 9 d. nutarimu Nr. 14, maisto energetinės vertės norma asmeniui per parą yra 2298 kcal. Skiriamų maisto produktų vidutinis paros kiekis vienam nedirbančiam vyrui, laikomam kardomojo kalinimo ir laisvės atėmimo vietose, yra patvirtintas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. rugsėjo 23 d. įsakymu Nr. 253 „Dėl skiriamų maisto produktų vidutinių paros kiekių ir paros maitinimo išlaidų normų

asmenims, laikomiems kardomojo kalinimo ir laisvės atėmimo vietose, patvirtinimo“. Asmenys laisvės atėmimo vietose maitinami pagal Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2011 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. V-138 patvirtintus valgiaraščius. Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2014-01-14 atlikto patikrinimo metu (patikrinimo išvados surašytos 2014-01-23 patikrinimo akte Nr. EP-8) buvo nustatyta, kad patikrinimo dienos maisto raciono bendras kilokolorijų kiekis buvo nepakankamas (bendra paros davinio praktinė energinė vertė 1844 kcal). 2014-02-03 patikrinimo metu (išvados surašytos 2014-02-12 patikrinimo akte Nr. EP-27) iš UAB „Pontem“ 2014-03-06 rašto Nr. 05-09-94 „Dėl patikrinimų metu nustatytų Lietuvos higienos normos HN 76:2010 pažeidimų Šiaulių tardymo izoliatoriuje“ matyti, kad mėginių paėmimo vietoje buvo atliktas neplaninis auditas ir atlikti papildomi cheminiai tyrimai gaminamo maisto energetinei vertei iširti. Tyrimų rezultatai buvo teigiami – atitiko nustatytas ribas. Atliktų cheminių tyrimų rezultatai sudarė prielaidas teigti, jog pasitaikę Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimų metu neatitikimai galimai vienetiniai arba kilę dėl maisto produktų tiekėjų produkcijos, tiekiamos maisto gamintojui, neatitikimo deklaruojamai kokybei. Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2014-02-27 atlikto patikrinimo metu (patikrinimo išvados surašytos 2014-03-19 patikrinimo akte Nr. EP-58) chemiam ištyrimui buvo paimtas laisvės atėmimo vietose laikomiems nedarbantiems vyrams skirto paros maisto racionas. Nustatyta, kad patikrinimo dienos maisto raciono bendra energetinė vertė atitinka patvirtintą normą (bendra paros davinio praktinė energinė vertė 2312 kcal). Taip pat patikrinimo akte pažymėta, kad kamerose laikomiems nuteistiesiems maistas į kameras pristatomas termosuose, todėl pareiškėjo teiginiai, kad maistas būna vėsus ar netgi šaltas, yra nepagrįsti. Duomenų apie tai, jog būtent pareiškėjui Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo tiekiamas teisės aktų reikalavimų neatitinkančios energinės vertės maistas, įstaiga neturi. Pareiškėjas tokių duomenų taip pat nepateikia. Pareiškėjo reikalavimas, grįstas samprotavimais, nesudaro pagrindo konstatuoti teisės aktų reikalavimų netinkamo vykdymo, o dokumentinė medžiaga rodo, jog maisto raciono energetinės vertės neatitikimas reikalavimams galėjo būti konstatuotas tik kaip vienetinis atvejis arba dėl maisto produktų tiekėjų produkcijos, tiekiamos maisto gamintojui, neatitikimo deklaruojamai kokybei.

Dėl higienos normų reikalavimų priėmimo-paskirstymo kamerose nurodė, kad vadovaujantis Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktoriaus 2010 m. lapkričio 23 d. įsakymu Nr. 1/01-297 patvirtinto „Suimtųjų ir nuteistųjų paskirstymo į kameras tvarkos aprašo“ 5 punktu, atlikus sanitarinį švarinimą, trumpalaikio laikymo kamerose laikomus suimtuosius ir nuteistuosius tardymo izoliatoriaus direktoriaus budintysis pavaduotojas, atsižvelgdamas į suimtųjų ir nuteistųjų laikymo atskirai reikalavimus, paskirsto į režiminėje teritorijoje esančias karantino kameras PK-1?PK-9 (dar vadinama priėmimo-paskirstymo kameros). Karantino (priėmimo-paskirstymo) kamerose suimtieji (nuteistieji) laikomi, iki bus patikrinta jų sveikata, bet ne ilgiau kaip 1 darbo dieną nuo patalpavimo į šias kameras datos. Karantino (priėmimo-paskirstymo) kamerose suimtieji (nuteistieji) fotografuojami ir daktiloskopuojami bei vedami į Sveikatos priežiūros tarnybą sveikatos patikrinimui. Pareiškėjas nurodo, kad sąlygos karantino (priėmimo-paskirstymo) kamerose, neatitinka higienos reikalavimų: nėra ventiliacijos, netvarka, purvina, tamsu. Šiaulių visuomenės sveikatos centras 2013-05-07 atliko patikrinimą (išvados surašytos 2013-05-09 patikrinimo akte Nr. EP-128), kurio metu buvo patikrintos karantino kameros Nr. 2, Nr. 3, Nr. 4, Nr. 5, Nr. 6 ir Nr. 7. Nustatyti dirbtinio naktinio apšvietimo reikalavimo normų bei oro temperatūros pažeidimai. Atsakovas atkreipė dėmesį, kad tokių kriterijų kaip santykinis drėgnumas, oro judėjimo greitis, oro temperatūra rodikliams būdingas momentiškus, o ne pastovumas, t.y. jau kitą dieną jie gali būti kitokie. Šiaulių visuomenės sveikatos centras patikrinimo akte nepasisakė dėl karantino kamerų švaros ar drėgmės. Be to, pabrėžtina, kad higienos normos 2 punktas nustato higienos normos taikymo sritį? higienos norma taikoma projektuojamiems, naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems laisvės atėmimo vietų pastatams ir teritorijoms. Veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie šios higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Tokių parametru, kaip natūralios dienos apšvietos, oro judėjimo greičio (ventiliacijos), o kartu su juo ir susijusio santykinio oro drėgnumo reikalavimai Šiaulių tardymo izoliatoriui netaikomi, nes jie būtų susiję su patalpų rekonstrukcijos darbais (pvz. langų didinimu, mechaninės ventiliacijos sistemos

įrengimu). Atsakovas negali būti atsakingas už tai, kas nepriklauso nuo jo valios, nes Šiaulių tardymo izoliatoriaus rekonstrukcijos darbai negali būti atliekami, nes pastatai yra įtraukti į Kultūros vertybių registrą.

Dėl sveikatos priežiūros paslaugų nurodė, kad pagal Suėmimo vykdymo įstatymo 45 straipsnio 1 dalį, asmens sveikatos priežiūra tardymo izoliatoriuose organizuojama ir atliekama įstatymų nustatyta tvarka; suimtiesiems turi būti užtikrintas tokios pat kokybės ir lygio gydymas kaip ir laisvėje esantiems asmenims; tardymo izoliatoriuose veikia asmens sveikatos priežiūros tarnybos. Šių tarnybų struktūrą ir darbo tvarką nustato sveikatos apsaugos ir teisingumo ministrai; privaloma nuodugniai patikrinti naujų į tardymo izoliatorių priimtų asmenų sveikatos būklę; suimtajam reikalinga būtinoji medicinos pagalba, kurią suteikti laisvės atėmimo vietų ligoninėje nėra galimybių, gali būti teikiama valstybės arba savivaldybių asmens sveikatos priežiūros įstaigose užtikrinant suimtojo apsaugą. Šios pagalbos teikimo tvarką nustato sveikatos apsaugos ir teisingumo ministrai. Tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2009 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. 1R-172, 101 p. numatyta, kad suimtieji į priėmimą pas medicinos specialistus registruojami iš anksto. 102 p. nustatyta, kad pirmąją medicinos pagalbą suimtajam ūmios gyvybei pavojingos ligos arba nelaimingo atsitikimo atveju privalo nedelsdami suteikti tardymo izoliatoriaus darbuotojai. Pareiškėjas savo skunde teismui nurodo, kad medicininė pagalba suteikiama nekvalifikuotai arba visiškai neteikiama, tačiau savo teiginių nepagrindžia jokiais įrodymais, nenurodo, kada kreipėsi į sveikatos priežiūros tarnybą, į kokį gydytoją, kada jam pagalba nebuvo suteikta arba buvo suteikta nekvalifikuota pagalba, todėl atsakovas mano, kad pareiškėjas savo skundą grindžia bendro pobūdžio prielaidomis, neįrodo jo jokiais pagrįstais faktais ar įrodymais, todėl pretenzijos Šiaulių tardymo izoliatoriaus sveikatos priežiūros tarnybai neturi pagrindo.

Dėl aprūpinimo patalyne nurodė, jog pareiškėjas skunde teismui nurodo, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje išduodama smirdinti, nešvari patalynė, užvalkalai visai neišduodami. Pagal Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo 1 straipsnio 1 dalį, suėmimą vykdančias įstaigas, suėmimo vykdymo tvarką ir sąlygas, taip pat asmenų, laikomų suėmimą vykdančiose įstaigose, teisinę padėtį nustato pastarasis įstatymas. Įstatymo 44 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad kiekvienam suimtajam nemokamai suteikiama atskira miegamoji vieta ir patalynė. Vadovaujantis to paties teisės akto 44 straipsnio 2 dalimi, suimtiesiems užtikrinamos gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 63 punktas nustato: laisvės atėmimo vietose laikomi asmenys turi būti aprūpinami švariais lovos skalbiniais, rankšluosčiais ir asmens higienos priemonėmis pagal teisės akto nustatytas normas [4.20]. Higienos normos 4.20 punktas nukreipia į Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. birželio 9 d. įsakymą Nr. 1R-139 „Dėl arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų, suimtųjų ir vaikų (kūdikių), esančių pataisos namų vaikų (kūdikių) namuose, materialinio buitinio aprūpinimo normų patvirtinimo“, kurio 1.2 punktu patvirtintos Vyrų ir moterų, laikomų tardymo izoliatoriuose, ir nuteistųjų, atliekančių arešto bausmę ir laisvės atėmimo bausmę kalėjimuose, aprūpinimo apranga, patalyne ir asmens higienos priemonėmis normos. Šios patvirtintos normos numato galimybę Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikomiems asmenims gauti 1 antklodę, 1 čiužinį, 1 pagalvę, 4 paklodes, 2 užvalkalus pagalvei ir 2 rankšluosčius. Atsakovas pažymi, kad pareiškėjas neskundžia fakto, kad jam patalynė nebuvo išduodama ar jos per mažai išduodama, o skundžia tik jos atitikimą higienos normų reikalavimams. Šiaulių visuomenės sveikatos centras 2013-01-14 atliko patikrinimą (išvados surašytos 2013-01-17 patikrinimo akte Nr. EP-3). Kontrolės metu nustatyta, kad lovos skalbinių sandėlyje švarių paklodžių, pagalvės užvalkalų, dezinfekuotų antklodžių, pagalvių, čiužinių yra. Lovos skalbiniai, čiužiniai, antklodės, pagalvės peržiūrėti, įvertinami ir pagal nusidėvėjimą nurašomi kartą per mėnesį. Sandėlyje paruoštų išdavimui suplėšytų, netinkamų naudojimui lovos skalbinių nerasta. Lovos skalbiniai ir rankšluosčiai keičiami suimtiesiems pagal pateiktą prašymą, pasinaudojus dušu. Atžymos apie skalbinių keitimą yra asmenų kortelėse. Antklodžių užvalkalų sandėlyje nėra bei tikrintose apgyvendinimo kameroje suimtųjų antklodės be užvalkalų. Atsakovas pažymi, kad

Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. birželio 9 d. įsakymu Nr. 1R-139 „Dėl arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų, suimtųjų ir vaikų (kūdikių), esančių pataisos namų vaikų (kūdikių) namuose, materialinio buitinio aprūpinimo normų patvirtinimo“ 1.2 punktu patvirtintos Vyrų ir moterų, laikomų tardymo izoliatoriuose, ir nuteistųjų, atliekančių arešto bausmę ir laisvės atėmimo bausmę kalėjimuose, aprūpinimo apranga, patalyne ir asmens higienos priemonėmis normos, kurių 4 pastaba nurodo, jog vietoj dviejų paklodžių gali būti išduodamas užvalkalas antklodei, todėl pareiškėjo skundai dėl to, jog Šiaulių tardymo izoliatorius jam neišduodavo užvalkalo antklodei, neturi pagrindo (iš A. R. Aprūpinimo drabužiais, avalyne ir patalyne Asmeninės sąskaitos Nr. 3135 ir Nr. 3155 matyti, kad pareiškėjas beveik visais atvejais pats atsisakydavo antros paklodės). Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 66 punktas numato, kad lovų čiužiniai, pagalvės, antklodės turi būti su užvalkalais iš nepralaidaus skyciams, patvaraus paviršių valymo ir dezinfekcijos priemonėmis audinio arba iš audinių, tinkamų skalbti ir/arba dezinfekuoti įstaigoje esančiomis priemonėmis, pvz., dezinfekavimo kameroje. Įstaigoje laikomiems asmenims išduodama patalynė pagaminta iš margintos medvilnės – audinio, tinkamo skalbti ir/ar dezinfekuoti įstaigoje esančiomis priemonėmis, t. y. skalbti įstaigoje naudojamomis profesionaliomis skalbimo priemonėmis. Šiaulių tardymo izoliatorius atkreipia dėmesį, kad Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2011-06-15 atlikto patikrinimo metu (išvados surašytos 2011-06-27 patikrinimo akte Nr. EP-242) buvo nustatyta, kad įstaigoje įrengtos 2 dezinfekavimo kameros, minkštasis inventorių dezinfekuojamas, pažeidimų nenustatyta. Minkštojo inventoriaus dezinfekavimo reikalavimų įgyvendinimas taip pat buvo tikrinamas 2013-06-26 (išvados surašytos 2013-07-09 patikrinimo akte Nr. EP-224). Patikrinimo metu pažeidimų nenustatyta. Suimtųjų patalynės ir apatinių rūbų skalbimo dažnumas reglamentuotas teisės aktuose. Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo 44 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad ne rečiau kaip kartą per savaitę suimtiesiems turi būti suteikta galimybė gauti išskalbtą patalynę ir apatinius rūbus. Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 67 punktas nustato, kad lovos skalbiniai ir rankšluosčiai turi būti keičiami atsižvelgiant į jų užterštumą, bet ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę. Skalbimo organizavimą Šiaulių tardymo izoliatoriuje reglamentuoja 2012 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. 1/01-210 patvirtintas Šiaulių tardymo izoliatoriaus Skalbinių bei suimtųjų (nuteistųjų) apatinių drabužių ir asmeninės patalynės skalbimo tvarkos aprašas, kurio 4 punktas numato, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus skalbiniai (suimtiesiems (nuteistiesiems), išduodama patalynė ir rankšluosčiai bei darbo rūbai) skalbiami ne dažniau kaip kartą per savaitę. Patalynės skalbimas įstaigoje vykdomas nepažeidžiant galiojančių nuostatų ir užtikrinant jų švarą. Pareiškėjo teiginiai dėl teisės aktų reikalavimų pažeidimų, susijusių su patalynės neatitikimu higienos normų reikalavimams, nepagrįsti.

Dėl neturtinės žalos pagrįstumo nurodė, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas pasisakė, kad tam tikra kančia ar pažeminimas ? tai dažnai būdingi ar neišvengiami bausmės formos ar laisvės atėmimo priemonių elementai. Valstybė privalo užtikrinti, kad asmens įkalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai įkalinimui būdingą kentėjimo laipsnį. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2007 m. lapkričio 5 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-17-1001/2007 nurodė, kad siekiant neturtinės žalos atlyginimo, būtina nustatyti, jog tas asmuo, kuris kreipėsi teisminės gynybos, tikrai patyrė fizinį skausmą, dvasiškai išgyveno, realiai patyrė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusi vienu arba keletu iš išvardintų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Pareiškėjo dėstomos neturtinės žalos atsiradimą sąlygoti galinčios aplinkybės neįrodo realaus neturtinės žalos egzistavimo fakto. Deliktinė atsakomybė yra viena iš civilinės atsakomybės rūšių, todėl jai atsirasti yra būtina nustatyti bendrosios civilinės atsakomybės sąlygų visumą, nurodytą Civilinio kodekso 6.246–6.249 straipsniuose. Civilinio kodekso 6.271 straipsnyje numatyta viešoji atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų veikslių (neveikimo) ir žalos. Vadinasi, reikalavimas dėl žalos atlyginimo (tiek turtinės, tiek neturtinės) privalo būti tenkinamas tik nustačius visumą viešosios atsakomybės sąlygų: pareiškėjo nurodytos valdžios institucijos neteisėtus veiksmus ar neveikimą, žalos pareiškėjui padarymo faktą

ir priežastinį ryšį tarp valdžios institucijos neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir atsiradusios žalos. Nenustačius bent vienos iš nurodytų trijų viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei pagal Civilinio kodekso 6.271 straipsnį nekyla prievolė atlyginti turtinę ar neturtinę žalą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. lapkričio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-525-1355/2010). Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.250 straipsnio 1 dalis apibrėžia, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.250 straipsnio taikymo teisminėje praktikoje buvo ne kartą išaiškinta, kad neturtinė žala pripažintinas ne bet koks valdžios institucijų neteisėtais veiksmais (neveikimu) asmeniui, kuris kreipėsi teisminės gynybos, padarytas neigiamas poveikis; kad neturtinė žala gali būti konstatuojama tik tada, kai nustatoma, kad poveikis buvo pakankamai intensyvus, o ne mažareikšmis ir smulkmeniškias, kai nustatoma, kad asmuo tikrai patyrė dvasinius išgyvenimus, realiai pajautė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusi vienu arba keletu iš išvardytų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Asmens patirtų dvasinių ir fizinių kančių (Civilinio kodekso 6.250 str. prasme), jei jos realiai patiriamos, poveikis asmens fizinei ir psichinei sveikatai yra skaudžiausias ir labiausiai juntamas tuo laiku, kai asmenį veikia šias kančias sukeliantys neteisėti aktai (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.271 str. prasme). Kaip Matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Socialinės reabilitacijos skyriaus 2014-06-11 pažymos Nr. 61/04-869 „Dėl A. R.“, pareiškėjas į įstaigos direktorių su jokiais skundais jo kalinimo laikotarpiu nesikreipė. Jis savo skundą grindžia abstrakčiais argumentais, reiškia bendro pobūdžio nusiskundimus, nebūtinai sąlygotus laikymo sąlygų ir jų nepagrindžia jokiais įrodymais. Turtinė žala turi būti tikra, konkreti, įrodyta ir kiekybiškai įvertinta, pareiga įrodyti, kad tam tikra žala patirta, tenka pareiškėjui, pareiškėjas taip pat privalo pagrįsti ir įrodyti priežastinį ryšį tarp jo nurodomos žalos ir neteisėtų veiksmų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-669/2011; kt.). Pareiškėjas nepateikia jokių duomenų, kurie leistų konstatuoti patirtą neturtinę žalą, kurią būtų galima susieti su asmens laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygomis. Tai leidžia daryti išvadą, kad pareiškėjo teiginiai apie patirtą neturtinę žalą yra nepagrįsti. Minėta, kad nenustačius bent vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei neatsiranda prievolė atlyginti turtinę ar neturtinę žalą Civilinio kodekso 6.271 str. pagrindu. Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalos, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda *tik tada*, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir kad žala asmeniui atsirado *būtent dėl tų* valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Atsižvelgiant į teismų praktikoje pabrėžiamus neturtinės žalos instituto taikymo aspektus, siekiant nustatyti pareiškėjo reikalavimo atlyginti neturtinę žalą pagrįstumą, turi būti atsižvelgiama į konkrečias kalinimo sąlygas, turi būti įvertinti įrodymai, pagrindžiantys pareiškėjo patirtą neturtinę žalą, o ne prielaidos apie galimą teisių pažeidimą.

Dėl neturtinės žalos atlyginimo išraiškos pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.138 straipsnyje pateiktame nebaigtiniame sąrašė įtvirtinta net keletas galimų asmens teisių gynimo būdų. To paties straipsnio 8 punkte numatyta, kad asmens teisės teismas gina ir kitais įstatymų numatytais būdais. Europos Žmogaus Teisių Teismas ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ne kartą pažymėjo, jog pažeidimo fakto pripažinimas taip pat yra asmens pažeistų teisių gynybos būdas, kuris yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą. Neturtinė žala priteisiama konkrečiu atveju nustačius, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *M. v. Lietuva*, pareiškimo Nr. 53161/1999; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. balandžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-619/2008). Atsakovas taip pat prašo teismo sprendžiant neturtinės žalos priteisimo pareiškėjui klausimą atsižvelgti į tai, kas aukščiau išdėstyta, bei, kad įstaiga pagal galimybes siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, pareiškėjo laikymas teisės aktų neatitinkančiomis sąlygomis buvo su pertraukomis ir tik periodinis, neigiamas veikimas buvo

mažareikšmis ir nesukėlęs ilgalaikių neigiamų pasekmių. Prašė pareiškėjo skundą dėl neturtinės žalos atlyginimo atmesti kaip nepagrįstą (109-117 b. l.).

Atsakovas savo atsiliepimo į skundą patikslinimu dėl pareiškėjo A. R. laikymo trukmės Šiaulių tardymo izoliatoriuje nurodė, kad pareiškėjas A. R. savo skundo reikalavimo ribas apibrėžė laikotarpiu nuo 2013 m. sausio 2 d. iki 2014 m. sausio 2 d., todėl atsakovas nagrinėja tik minėtą laikotarpį (123-124 b. l.).

Pareiškėjo A. R. skundas tenkintinas iš dalies.

Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas pareiškė reikalavimą dėl neturtinės žalos priteisimo, kuri, jo nuomone, buvo padaryta Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, neteisėtais veiksmais.

Teismas pažymi, kad valstybės ir savivaldybės pareiga atlyginti žalą (viešoji civilinė atsakomybė), pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir LR CK) 6.271 straipsnio nuostatas, kyla dėl valstybės ir savivaldybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, nepriklausomai nuo konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Civilinei atsakomybei atsirasti paprastai yra būtinos keturios sąlygos: 1) neteisėti veiksmai (LR CK6.246 straipsnis); 2) priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (LR CK6.247 straipsnis); 3) teisės pažeidėjo kaltė (LR CK 6. 248 straipsnis); 4) teisės pažeidimu padaryta žala (LR CK6.249 straipsnis), tačiau LR CK6.271 straipsnyje numatyta viešoji atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Vadinasi, reikalavimas dėl žalos atlyginimo (tiek turtinės, tiek ir neturtinės) gali būti patenkinamas nustačius visumą viešosios civilinės atsakomybės sąlygų: pareiškėjo nurodytos valdžios institucijos (nagrinėjamu atveju Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus) neteisėtus veiksmus, žalos pareiškėjui padarymo faktą ir priežastinį ryšį tarp valdžios institucijos neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos. Nenustačius bent vienos iš minimų viešosios civilinės atsakomybės sąlygų, valstybei ar savivaldybei, pagal LR CK6.271 straipsnį, nekyla turtinė prievolė atlyginti žalą.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2008 m. balandžio 16 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A⁴⁴⁴-619/2008 nurodė, kad valstybės valdžios institucijų pareigūnų aktais padaryta neteisėta veika LR CK 6.271 straipsnio taikymo prasme gali pasireikšti ne tik nacionalinių teisės aktų, bet ir tarptautinių teisės aktų nesilaikymu. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos pažeidimas taip pat gali būti pagrindas valstybės civilinei atsakomybei atsirasti. Šiuo atveju vertintina ar atsakovė nepažeidė ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnio.

Konvencijos 3 straipsnis nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Šioje teisės normoje yra įtvirtintas absoliutaus pobūdžio imperatyvas, kuris draudžia kankinti žmogų, nežmoniškai su juo elgtis ar žeminti jo orumą, nepriklausomai nuo aplinkybių ar nukentėjusiojo asmens elgesio (*Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje Labita prieš Italiją, pareiškimo Nr. 26722/95*).

Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje paprastai atsižvelgia į kalinimo trukmę, kalinčio asmens emocinę ir fizinę būseną, kalinčio asmens amžių, lytį ir sveikatą, kalinio galimybę laisvai judėti įkalinimo įstaigos teritorijoje, kalinčio asmens galimybę mankštintis, pasivaikščioti lauke, kameros apšvietimą ir ventilaciją, ar kameroje yra tualetas, ar jis atskirtas pertvara ir kt. Europos Žmogaus Teisių Teismas taip pat yra išaiškinęs, kad tik pasiekęs minimalų žiaurumo laipsnį netinkamas elgesys patenka į Konvencijos 3 straipsnio veikimo sferą. Šio minimalaus žiaurumo laipsnio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, pvz., elgesio trukmės, jo pasekmių fizinei bei dvasinei būklei ir – tam tikrais atvejais – nuo nukentėjusiojo lyties, amžiaus bei sveikatos būklės. Be to, vertindamas, ar elgesys yra „žeminantis orumą“ 3 straipsnio prasme,

Europos Žmogaus Teisių Teismas atsižvelgia į tai, ar juo siekiama pažeminti ir sumenkinti tam tikrą asmenį ir ar pasekmių prasme jis nepalankiai paveikė jo ar jos asmenybę su 3 straipsniu nesuderinamu būdu. Tačiau netgi tokio tikslo nebuvimas nepadaro neįmanoma, kad bus pripažintas 3 straipsnio pažeidimas. Konvencijos 3 straipsnio nuostata įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė (Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *V. prieš Lietuvą*).

Šiaulių tardymo izoliatoriaus nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. birželio 4 d. įsakymu Nr. 168, 2 punkte nustatyta, kad Šiaulių tardymo izoliatorius savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymais, kitais Lietuvos Respublikos Seimo priimtais teisės aktais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Respublikos Prezidento dekretais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, teisingumo ministro, Kalėjimų departamento direktoriaus įsakymais, kitais teisės aktais ir šiais nuostatais. Šių nuostatų 12.3 punkte nurodyta, kad viena iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijos funkcijų yra užtikrinti suimtųjų ir nuteistųjų komunalines ir buitines sąlygas, nežeminančias žmogaus orumo ir atitinkančias Lietuvos higienos normas.

Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“, galiojančio nuo 2010-05-14, 1.3.1 p. nustatyta, jog vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m.

Dėl kamerų, kuriose buvo laikomas pareiškėjas, plotų

Byloje yra pateikta 2014 m. birželio 12 d. pažyma Nr. 69/06-2442 „Dėl A. R.“ (15 b.l.), iš kurios matyti, kad pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą buvo etapuotas 2013-01-04 ir laikotarpiu iki 2014-01-02 (data nurodyta pareiškėjo skunde) buvo laikomas įvairius periodus. Pareiškėjas buvo laikomas kameroje Nr. 16, 64, 91, kurių plotai nuo 18,45 kv. m iki 22,34 kv. m, jose buvo laikoma nuo 2 iki 15 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 1,23 kv. m iki 9,23 kv. m plotas. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per skundžiamą laikotarpį buvo laikomas iš viso 345 dienas. Iš šio laikotarpio 79 dienas pareiškėjas buvo laikomas kameroje Nr. 16 ir 91, pažeidžiant nustatytą vienam asmeniui kameros ploto normą (vienam asmeniui tenkantis kameros plotas periodiškai svyravo nuo 1,23 kv. m iki 3,18 kv. m). Konstatuotina, kad šiuo laikotarpiu, kai pareiškėjas buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 m² kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti. Tai, teismo nuomone, yra akivaizdus aukščiau paminėtų teisės aktų pažeidimas.

Iš pateiktos pažymos bei kitų byloje esančių įrodymų tiksliai nustatyti, kada ir kiek laiko pareiškėjas buvo laikomas 263 dienas atskirais periodais kameroje Nr. 91, pažeidžiant nustatytas vienam asmeniui kameros ploto normas (vienam asmeniui tenkantis kameros plotas periodiškai svyravo nuo 1,68 kv. m iki 9,23 kv. m), nėra galimybių, tačiau tuo laikotarpiu, kai pareiškėjas buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 m² kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti.

Dėl sąlygų laikino patalpavimo kameroje

Pareiškėjo skunde nurodoma, kad po patikros kiekvienas nuvedamas į kamara, vadinama „karantinu“, kurios patalpos purvinos, drėgnos ir tamsios.

Atsižvelgiant į tai, jog įstatymo leidėjas neįpareigoja tardymo izoliatoriaus registruoti duomenų, iš kurių būtų galima spręsti, kuriose *trumpalaikio sulaikymo* kameroje 2 val. laikomi asmenys, teismas neturi galimybių vertindamas turimus rašytinius įrodymus nustatyti, kuriose trumpalaikio laikymo kameroje pareiškėjas buvo laikomas. Nesant šių duomenų nėra galimybės nagrinėti ir konkrečių laikymo sąlygų, tokių kaip santykinė drėgmė, oro temperatūros atitiktis higienos normos reikalavimams.

Dėl sąlygų kameroje, kuriose buvo laikomas pareiškėjas

Pareiškėjas savo skunde nurodo, jog kameroje drėgna, šalta, tamsu, nėra įrengta ventiliacija, gyvenama esant dirbtiniam apšvietimui, pelėsis, kvapas.

Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013 m. sausio 17 d. patikrinimo akte Nr. EP-3 (41-46 b.l.), patikrinimas buvo atliktas 2013 m. sausio 14 d., nurodoma, kad kameroje Nr.16 (šioje kameroje pareiškėjas buvo laikomas laikotarpiu nuo 2013 m. sausio 4 d. iki 2013 m. sausio 16 d. bei laikotarpiu nuo 2013 m. sausio 18 d. iki 2013 m. sausio 25 d.) operatyviosios kontrolės metu nustatyta, kad režiminio korpuso apgyvendinimo kameroje Nr. 16 ant sienų, lubų matosi pelėsis (*HN 76:2010 X sk. 56 p. pažeidimas*), lubų ir sienų tinkas nuo drėgmės atšokęs, sienų, lubų dažų bei tinko danga byranti, kameroje reikalingas remontas (*HN 76:2010 X sk.62 p. pažeidimas*). Patalpoje neužtikrinamas gyvenamosios patalpos pagrindinis valymas (sienų, lubų, grindų, langų, palangių, įrenginių, baldų ir kt.), nes sienos, durys purvinos (*HN 76:2010 X sk. 59 p. pažeidimas*). Apgyvendinimo kameroje Nr. 16 nustatyta oro temperatūra 16,7⁰C, neapibrėžtis 0,38 ⁰C (*HN 76:2010 X sk. 26 p. pažeidimas*); santykinė oro drėgmė 52,0⁰C, neapibrėžtis 0,98 %.

Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013 m. vasario 8 d. patikrinimo akte Nr. EP-6 (49-55 b.l.), kuris surašytas atlikus patikrinimą vietoje 2013 m. vasario 7 d., nurodoma, jog Šiaulių tardymo izoliatoriaus apgyvendinimo kameroje patikrinimų metu buvo nustatyti atitinkami higienos normos reikalavimų pažeidimai. Iš 2014 m. birželio 12 d. pažymos Nr. 69/06-2442 matyti, kad pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje anksčiau nurodytu laikotarpiu buvo laikomas kameroje Nr. 91, t. y. pažeidimų konstatavimo metu pareiškėjas nebuvo laikomas tose kameroje, kuriose buvo konstatuoti pažeidimai, o kamera Nr. 91 patikrinimo metu nebuvo tikrinama. Kamera Nr. 91 Šiaulių visuomenės sveikatos centro nebuvo tikrinama ir 2013 m. birželio 26 d., 2013 m. gegužės 7 d. atliktų patikrinimų metu (2013 m. liepos 9 d. patikrinimo aktas Nr. EP-224 bei 2013 m. gegužės 9 d. patikrinimo aktas Nr. EP-128 (61-68, 76-83 b.l.).

Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2011 m. birželio 15 d. atlikto patikrinimo metu (2011 m. birželio 27 d. patikrinimo aktas Nr. EP-242) pareiškėjo dar nebuvo Šiaulių tardymo izoliatoriuje (56-60 b.l.).

Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2014 m. sausio 14 d., 2014 m. vasario 3 d., 2014 m. vasario 27 d., 2014 m. balandžio 29 d. atliktų patikrinimų (atitinkamai 2014 m. sausio 23 d. patikrinimo aktas Nr. EP-8, 2014 m. vasario 12 d. patikrinimo aktas Nr. EP-27 bei 2014 m. kovo 19 d. patikrinimo aktas Nr. EP-58, 2014 m. gegužės 6 d. patikrinimo aktas Nr. EP-126 (102-108 b.l.) metu pareiškėjo Šiaulių tardymo izoliatoriuje jau nebuvo. Be to, šie laikotarpiai pareiškėjo nėra skundžiami (69-75, 84-91, 92-100 b.l.).

Dėl dezinfekcijos

Pareiškėjas savo skunde nurodo, kad kamerų patalpos nedezinfekuojamos.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus Ūkio skyriaus 2014 m. birželio 5 d. pažymoje Nr.62/08-130 (17 b.l.) nurodoma, kad kamerų dezinfekcija atliekama kasdien, apie tai pažymima Objektų kasdieninio

valymo kontrolės žurnale. Šiaulių apygardos administraciniam teismui yra pateikti Šiaulių tardymo izoliatoriaus Sveikatos priežiūros tarnybos 2011 m. gruodžio 30 d. Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktoriaus įsakymu Nr.20/01-2719 patvirtintas Patalpų dezinfekcijos, dezinsekcijos ir deratizacijos grafikas 2012–2013 m. (18-19 b.l.), Šiaulių tardymo izoliatoriaus Sveikatos priežiūros tarnybos Šiaulių tardymo izoliatoriaus 2012–2013 m. dezinfekcijos planas (20-23 b.l.), Šiaulių tardymo izoliatoriaus Sveikatos priežiūros tarnybos Šiaulių tardymo izoliatoriaus 2012–2013 m. patalpų pagrindinis valymo grafikas (24-26 b.l.). Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013 m. liepos 9 d. patikrinimo akte Nr. EP-224 konstatuota, kad kasdieninį patalpų valymą su dezinfekcinėmis medžiagomis atlieka tik įstaigos darbuotoja – dezinsektorė. Apgyvendinimo patalpų dezinfekcijai naudojamas „Sokrena“ 1 % dezinfekcinis tirpalas. Tirpalai gaminami kasdien. Darbuotoja saugos duomenų lapus, naudojimo instrukcijas turi. Objekto kasdieninio valymo kontrolės žurnalas yra, jame atžymos apie patalpų, apgyvendinimo kameralų valymą yra (61-68 b. l.).

Teismui nebuvo pateikti jokie duomenys, kurie duotų pakankamą pagrindą išvadai, jog Šiaulių tardymo izoliatorius nevykdo nurodytų planų, nenaudoja dezinfekcijai planuose nurodytų priemonių, todėl pareiškėjo argumentai dėl dezinfekcijos atlikimo atmestini.

Dėl sanitarinio mazgo

Pareiškėjas savo skunde pažymėjo, kad sanitarinis mazgas neatskirtas nuo gyvenamųjų patalpų.

Atkreiptinas dėmesys, jog Kalėjų departamento prie LR teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176 patvirtintų Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių (toliau – ir Taisyklės) 14.5 p. nurodoma, kad kameroje turi būti sanitarinio mazgo patalpa. Ši patalpa turi būti atitverta nuo likusio kameros ploto ne žemesne kaip 1,5 metro aukščio pertvara ir padengta lengvai valoma, drėgmei ir dezinfekcijos medžiagomis atsparia danga. Esant galimybėms, sanitarinis mazgas turi būti visiškai izoliuotas nuo likusio kameros ploto. Kita vertus, Taisyklių 2 p. nurodoma, kad šios taisyklės taikomos naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems tardymo izoliatoriams. Veikiantiems tardymo izoliatoriams taikomi tik tie šių Taisyklių reikalavimai, kurie nesusiję su patalpų rekonstrukcijos darbais.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytas normas ir duomenis, pareiškėjo argumentai dėl sanitarinio mazgo laikytini nepagrįstais.

Dėl patalynės

Pareiškėjas savo skunde nurodė, kad patalynė smirdanti, nešvari, be jokių užvalkalų.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus Ūkio skyriaus 2014 m. birželio 5 d. pažymoje Nr.62/08-130 (17 b.l.) nurodoma, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje esantys suimtieji ir nuteistieji kiekvieną mėnesį yra aprūpinami asmens higienos priemonėmis ir patalyne vadovaujantis LR teisingumo ministro 2004 m. birželio 9 d. įsakymu Nr.1R-139 „Dėl arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų, suimtųjų ir vaikų (kūdikių), esančių patalpos namų vaikų (kūdikių) namuose, materialinio buitinio aprūpinimo normų patvirtinimo“ patvirtintomis normomis. Informuoja, kad visiems suimtiesiems ir nuteistiesiems išduodama patalynė yra: čiužinys, pagalvė, užvalkalas pagalvei, rankšluostis ir dvi paklodės vietoj užvalkalo antklodei.

Iš Aprūpinimo drabužiais, avalyne ir patalyne asmeninės sąskaitos Nr. 3135 (47-48 b.l.) matyti, kad ginčijamu laikotarpiu pareiškėjui buvo išduodamas čiužinys, antklodė, pagalvė, paklodės, pagalvės užvalkalai, rankšluosčiai.

HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos, saugos reikalavimai“ 66 p. numatyta, kad *lovų čiužiniai, pagalvės, antklodės turi būti su užvalkalais* iš nepralaidaus skysčiams, patvaraus paviršių valymo ir dezinfekcijos priemonėms audinio arba iš audinių, tinkamų skalbti

ir/arba dezinfekuoti įstaigoje esančiomis priemonėmis, pvz., dezinfekavimo kameroje. Įvertinus sąskaitoje numatytą išduodamų daiktų sąrašą, darytina išvada, jog Šiaulių tardymo izoliatorius, neišduodamas pareiškėjui užvalkalų antklodei, pažeidė Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 66 punktą.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus atsiliepime nurodoma, kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 63 punktas nustato: laisvės atėmimo vietose laikomi asmenys turi būti aprūpinami švariais lovos skalbiniais, rankšluosčiais ir asmens higienos priemonėmis pagal teisės akto nustatytas normas [4.20]. Higienos normos 4.20 punktas nukreipia į Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. birželio 9 d. įsakymą Nr. 1R-139 „Dėl arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų, suimtųjų ir vaikų (kūdikių), esančių pataisos namų vaikų (kūdikių) namuose, materialinio buitinio aprūpinimo normų patvirtinimo“, kurio 1.2 punktu patvirtintos Vyrų ir moterų, laikomų tardymo izoliatoriuose, ir nuteistųjų, atliekančių arešto bausmę ir laisvės atėmimo bausmę kalėjimuose, aprūpinimo apranga, patalyne ir asmens higienos priemonėmis normos, kurių 4 pastaba nurodo, jog vietoj dviejų paklodžių gali būti išduodamas užvalkalas antklodei. Pareiškėjo pretenzijos, kad antklodės buvo be užvalkalų, neturi jokio teisinio pagrindo, nes, kaip ir minėta, teisės aktuose numatyta, kad vietoj užvalkalo antklodei gali būti išduodamos dvi paklodės, tai matyti ir iš A. R. Aprūpinimo drabužiais, avalyne ir patalyne asmeninių sąskaitų Nr. 3135 bei Nr. 3155 (47-48 b. l.). Jokių priekaištų ar skundų dėl išduodamos patalynės pareiškėjas nebuvo pateikęs. Atsakovas dar kartą pažymi, kad pareiškėjas visuomet turi galimybę naudotis savo patalyne, išskyrus pagalvę, čiužinį ir antklodę, kurie įstaigoje išduodami privalomai. Taip pat įstaigoje išduodama patalynė yra nuolat skalbiama ir dezinfekuojama pagal teisės aktų reikalavimus, susidėvėjusi patalynė pakeičiama nauja. Pareiškėjo teiginiai dėl patalynės susidėvėjimo yra abstraktūs ir neįrodyti, todėl negali būti laikomi pagrįstais, be to, jiems nėra teisinio pagrindo.

Atsakovo nurodyti argumentai vertintini kritiškai, išsakytuose motyvuose neatsižvelgiama į tai, kad šiuo atveju būtent Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 66 punktas nustato detalų sąrašą.

Dėl maitinimo kokybės ir maisto energetinės vertės

Pareiškėjas savo skunde nurodo, kad maitinimas turi atitikti normas, bet neatitinka, maistas nekokybiškas, kartais net šaltas.

Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 173 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantys nuteistieji gauna maistą pagal fiziologines mitybos normas, o ligoniai, gydomi pataisos įstaigų gydymo įstaigose, – pagal dietinio maitinimo normas. Maistu šie nuteistieji aprūpinami nemokamai. Pagal Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 173 straipsnio 7 dalį, arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų mitybos ir materialinio buitinio aprūpinimo normas nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba jos įgaliota institucija. Pagal Suėmimo vykdymo įstatymo 44 straipsnio 5 dalį, suimtiesiems tiekiamas maistas turi atitikti fiziologines mitybos normas ir, kiek įmanoma, jų religinius įsitikinimus. Maistu suimtieji aprūpinami nemokamai. To paties straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad suimtųjų mitybos ir materialinio aprūpinimo normas nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba jos įgaliota institucija. Skiriamų maisto produktų vidutinis paros kiekis vienam nedarbingam vyrui, laikomam kardomojo kalnimo ir laisvės atėmimo vietose, yra patvirtintas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. rugsėjo 23 d. įsakymu Nr. 253 „Dėl skiriamų maisto produktų vidutinių paros kiekių ir paros maitinimo išlaidų normų asmenims, laikomiems kardomojo kalnimo ir laisvės atėmimo vietose, patvirtinimo“. Asmenys laisvės atėmimo vietose maitinami pagal Kalėjimų

departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2011 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. V-138 patvirtintus valgiaraščius.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 9 d. nutarimo Nr. 14 „Dėl fiziologinių mitybos normų asmenims, laikomiems kardomojo kalnimo ir laisvės atėmimo vietose, patvirtinimo“ nuostatos numato, kad vidutinė fiziologinė energetinė norma nedirbantiems vyrams yra 2298 kcal per parą.

Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2014-01-14 atlikto patikrinimo metu (patikrinimo išvados surašytos 2014-01-23 patikrinimo akte Nr. EP-8) buvo nustatyta, kad patikrinimo dienos maisto raciono bendras kilokolorijų kiekis buvo nepakankamas (bendra paros davinio praktinė energinė vertė 1844 kcal). 2014-02-03 patikrinimo metu (išvados surašytos 2014-02-12 patikrinimo akte Nr. EP-27) iš UAB „Pontem“ 2014-03-06 rašto Nr. 05-09-94 „Dėl patikrinimų metu nustatytų Lietuvos higienos normos HN 76:2010 pažeidimų Šiaulių tardymo izoliatoriuje“ (40 b. l.) matyti, kad mėginių paėmimo vietoje buvo atliktas neplaninis auditas ir atlikti papildomi cheminiai tyrimai gaminamo maisto energetinei vertei iširti. Tyrimų rezultatai buvo teigiami – atitiko nustatytas ribas. Teismas sutinka su atsakovo atsiliepime išdėstyta nuomone, kad atliktų cheminių tyrimų rezultatai sudarė prielaidas teigti, jog pasitaikę Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimų metu neatitikimai galimai vienetiniai arba kilę dėl maisto produktų tiekėjų produkcijos, tiekiamos maisto gamintojui, neatitikimo deklaruojamai kokybei. Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2014-02-27 atlikto patikrinimo metu (patikrinimo išvados surašytos 2014-03-19 patikrinimo akte Nr. EP-58) chemiam ištyrimui buvo paimtas laisvės atėmimo vietose laikomiems nedirbantiems vyrams skirto paros maisto racionas. Nustatyta, kad patikrinimo dienos maisto raciono bendra energetinė vertė atitinka patvirtintą normą (bendra paros davinio praktinė energinė vertė 2312 kcal). Taip pat patikrinimo akte pažymėta, kad kameroje laikomiems nuteistiesiems maistas į kameras pristatomas termosuose, todėl pareiškėjo teiginiai, kad maistas būna vėsus ar netgi šaltas, yra nepagrįsti.

Pažymėtina, kad pareiškėjas nepateikė rašytinių įrodymų (laboratorijos cheminių tyrimų rezultatų ar kitų duomenų), iš kurių būtų galima spręsti, kad dienos maisto davinio praktinė energetinė vertė pastoviai būna deficitinė, mažesnė nei 2298 kcal per parą. Teismui nepateikus tokio pobūdžio įrodymų, negalima konstatuoti, kad Šiaulių tardymo izoliatorius neužtikrino, kad būtų laikomasi nacionaliniais teisės aktais nustatytų vidutinių fiziologinių maisto energetinių normų.

Dėl higienos normų dušuose

Pareiškėjas savo skunde nurodo, kad dušai nedezinfekuojami, nėra atitvarų, blogas kvapas, vanduo negeros kokybės.

Lietuvos higienos normos HN 73:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 68 p. nurodoma, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaryta galimybė prausti visą kūną po šiltu dušu ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę. Higienos normos 39 punktas nustato higienos reikalavimus prausimosi patalpoms. Dušinės, prausyklos patalpų sienos, grindys ir kiti paviršiai turi būti lygūs, be plyšių, lengvai valomi, atsparūs naudojamiems valikliams ir dezinfekcijos priemonėms. Daugkartinio naudojimo prausimosi reikmenys (dubenys, vonelės) po kiekvieno naudojimosi išplaunami, išvalomi valikliais, turinčiais dezinfekantų; kiekvienas asmuo turi turėti individualias plaušines ar kempines, rankšluosčius ir muilą. Dušinės, prausyklos patalpų grindys turi būti neslidžios, turi turėti nuolydį į vandens nutekėjimo kanalą, angą. Dušinės, prausyklos patalpos valomos kasdien naudojant valiklius, turinčius dezinfekantų; pagrindinis valymas atliekamas vieną kartą per mėnesį, jo metu valikliais, turinčiais dezinfekantų, nuvalomi langai, sienos, lubos, patalpos išdžiovinamos, išvėdinamos; patalpose ant paviršių neturi būti pelėsių.

Pagal Šiaulių tardymo izoliatoriaus 2012–2013 m. patalpų pagrindinį valymo grafiką (aktualus ginčui nuo 2013 m. sausio 4 d. iki 2014 m. sausio 2 d.) dušų patalpos turi būti valomos kiekvieno

mėnesio pirmą penktadienį (24-26 b.l.). Šiaulių tardymo izoliatoriaus Sveikatos priežiūros tarnybos Patalpų dezinfekcijos, dezinsekcijos ir deratizavimo grafike 2012–2013 m. (18-19 b.l.) numatyta, kad dušų patalpose kiekvieną dieną ir po kiekvieno prausimosi atliekama dezinfekcija, reikalui esant atliekama dezinsekcija ir deratizacija. Šiaulių tardymo izoliatoriaus Sveikatos priežiūros tarnybos 2011 m. gruodžio 30 d. Šiaulių tardymo izoliatoriaus 2012–2013 m. dezinfekcijos plane (20-23 b.l.) numatyta, kad dušai dezinfekuojami priemone MIKROBAC FORTE 2% ekspozicija 3–5 min., paviršių valymas vykdomas kasdien, po kiekvieno pasinaudojimo dušu, valoma vienkartinė šluoste ar kempine, sudrėkina dezinfekciniu tirpalu.

Šiaulių visuomenės sveikatos centras 2014-02-12 patikrinimo akte Nr. EP-27 (nors aktas ir nepatenka į nagrinėjamą laikotarpį), atlikus operatyviąją kontrolę Šiaulių tardymo izoliatoriuose esančių prausimosi patalpų, įvertino pirties patalpas ir nustatė, kad yra 2 pirties patalpos po 8 dušus, kurie įrengti prie lubų, lubose ventiliacijos grotelės vietomis aprūdijusios, kelios sienų plytelės įskilusios. Patikrinimo metu pirties grindys buvo švarios, dušų valymui ir dezinfekcijai naudojamas dezinfekcinis tirpalas „Microbac forte“ 2 %, dušo ir jo prieigų kasdieninio ir generalinio valymo kontrolės žurnalas yra, registracija atliekama. Šiaulių visuomenės sveikatos centras taip pat konstatavo, kad nors ventiliacija neveikianti, tačiau nurodė, kad ventiliacijos sistemos įrengimas, dušo kabinų įrengimas, vandentiekio vamzdynų sistemos keitimas nevertintini, nes veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie HN 76:2010 reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais.

Teismui nebuvo pateikti jokie duomenys, dėl kurių būtų galima daryti išvadą, jog Šiaulių tardymo izoliatorius nevykdo nurodytų dezinfekcijos planų, nenaudoja dezinfekcijai planuose nurodytų priemonių, todėl pareiškėjo argumentai dėl dezinfekcijos atlikimo dušuose atmestini kaip nepagrįsti.

Dėl sveikatos priežiūros paslaugų

Pareiškėjas savo skunde nurodo, kad medicininė pagalba teikiama nekvalifikuotai.

Pagal Suėmimo vykdymo įstatymo 45 straipsnio 1 dalį, asmens sveikatos priežiūra tardymo izoliatoriuose organizuojama ir atliekama įstatymų nustatyta tvarka; suimtiesiems turi būti užtikrintas tokios pat kokybės ir lygio gydymas kaip ir laisvėje esantiems asmenims; tardymo izoliatoriuose veikia asmens sveikatos priežiūros tarnybos. Šių tarnybų struktūrą ir darbo tvarką nustato sveikatos apsaugos ir teisingumo ministrai; privaloma nuodugniai patikrinti naujų į tardymo izoliatorių priimtų asmenų sveikatos būklę; suimtajam reikalinga būtinoji medicinos pagalba, kurią suteikti laisvės atėmimo vietų ligoninėje nėra galimybių, gali būti teikiama valstybės arba savivaldybių asmens sveikatos priežiūros įstaigose užtikrinant suimtojo apsaugą. Šios pagalbos teikimo tvarką nustato sveikatos apsaugos ir teisingumo ministrai. Tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2009 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. 1R-172, 101 p. numatyta, kad suimtieji į priėmimą pas medicinos specialistus registruojami iš anksto. 102 p. nustatyta, kad pirmąją medicinos pagalbą suimtajam ūmios gyvybei pavojingos ligos arba nelaimingo atsitikimo atveju privalo nedelsdami suteikti tardymo izoliatoriaus darbuotojai.

Pareiškėjas skunde dėl nekvalifikuotos medicininės pagalbos teikimo savo teiginių nepagrindžia jokiais konkrečiais įrodymais. Įvertinus turimus rašytinius duomenis ginčui aktualiu laikotarpiu (nuo 2013 m. sausio 4 d. iki 2014 m. sausio 2 d.), pareiškėjo gydymo stacionaro istorijoje Nr. 14 padarytus įrašus bei atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas nenurodo konkrečių faktų, susijusių su galimu sveikatos sužalojimu, negalima konstatuoti, kad būtent dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (neveikimo) ginčui aktualiu laikotarpiu pareiškėjui buvo sužalota sveikata.

Teismas, vadovaudamasis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, pažymi, kad teismo pareiga pagrįsti priimtą sprendimą neturėtų būti suprantama, kaip reikalavimas detaliam atsakymui į kiekvieną argumentą (1994 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje vande Hurk v. Netherlands).

Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, jog byloje nustatytas atsakovo veiksmų neteisėtumas dėl pareiškėjo apgyvendinimo perpildytose kamerose ir Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 56 p., 62 p., 59 p., 26 p. pažeidimas kaip viena iš civilinės atsakomybės būtinų sąlygų. Tačiau pažymėtina, kad siekiant nustatyti, ar atsakovui dėl neteisėtų veiksmų atlikimo kyla civilinė atsakomybė, būtina įvertinti, ar pareiškėjui dėl šių neteisėtų veiksmų kilo pasekmės, t. y. neturtinė žala, taip pat ar tarp paminėtų veiksmų ir kilusių pasekmių yra priežastinis ryšys.

LR CK 6.250 straipsnio 1 dalis numato, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais.

Teismas daro išvadą, jog yra neabejotina, kad dėl apgyvendinimo perpildytose kalinimo kamerose, dėl Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 56 p., 62 p., 59 p., 26 p. pažeidimų pareiškėjas galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių jis nebūtų patyręs, jei jis būtų buvęs laikomas teisės aktų nustatytais sąlygomis.

Apskaičiuodamas neturtinės žalos dydį, t. y. įvertinęs pareiškėjo patirtus neigiamus dvasinius išgyvenimus pinigais, įvertinęs turimų įrodymų visetą, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais, atsižvelgdamas į pažeidimo trukmę (galimai apie 211 dienų, t. y. nuo 79 dienų iki 342 dienų), vertybes, kurioms daromas pažeidimas kėlė grėsmę, Lietuvoje egzistuojančias ekonomines darbo užmokesčio bei pragyvenimo sąlygas, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais (pvz., LVAT 2013 m. spalio 30 d. nutartyje adm. byloje Nr. A⁴³⁸-1194/2013 už 723 dienas priteista 2000 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. lapkričio 25 d. nutartyje adm. byloje Nr. A⁴⁴²-1860/2013 už 169 dienas priteista 550 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. gruodžio 30 d. sprendimu adm. byloje Nr. A¹⁴³-2373/2013 už 107 dienas priteista 500 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2014 m. birželio 19 d. nutartyje adm. byloje Nr. A⁸⁵⁸-275/2014 už 330 dienų priteista 6600 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2014 m. rugpjūčio 18 d. nutartimi adm. byloje Nr. A⁵⁷⁵-793/2014, kai 232 dienas laikymo sąlygos neatitiko reikalavimų bei 113 dienų tik iš dalies atitiko priteista 5900 Lt neturtinės žalos atlyginimui), teismas sprendžia, kad už apgyvendinimą perpildytose kalinimo kamerose bei kitus anksčiau nurodytus pažeidimus priteistina 4300 Lt suma neturtinei žalai atlyginti. Taigi pareiškėjo reikalavimas dėl 25000 Lt neturtinės žalos priteisimo tenkintinas iš dalies ir pareiškėjui priteistina iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 4300 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85–87 str., 88 str. 1 d. 5 p., teismas

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjo A. R. skundą tenkinti iš dalies.

Priteisti pareiškėjui 4300 Lt (keturis tūkstančius tris šimtus litų) neturtinės žalos atlyginimui iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus.

Sprendimas per 14 dienų nuo sprendimo paskelbimo gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėjas Virginijus Stankevičius